

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

ВАСИЛЕНКО ЄВГЕНІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 342.9:351.74

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ЗАКОННОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ
ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2024

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник

доктор юридичних наук, старший дослідник

Струневич Олександра Петрівна,

Науково-дослідний інститут публічного права,
провідний науковий співробітник

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України

Сербин Руслан Андрійович,

Головне управління Національної поліції в Луганській області,
начальник

доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України

Дрозд Олексій Юрійович,

Бюро економічної безпеки України,
керівник Департаменту організаційного забезпечення діяльності

Захист відбудеться «23» грудня 2024 року об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.503.01 Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03037, м. Київ, проспект Повітряних Сил, 31

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розісланий «20» листопада 2024 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ксенія КУРКОВА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Питання формування ефективної правоохоронної системи є одним з найгостріших у реаліях української державності. Повномасштабна війна суттєво трансформувала умови забезпечення правопорядку та захисту прав громадян у надзвичайних умовах. Відповідний стан суспільства потребує максимально ефективної роботи правоохоронних органів, зокрема Державного бюро розслідувань.

Державне бюро розслідувань є важливою інституцією в системі забезпечення правопорядку України. Ефективна робота Державного бюро розслідувань є індикатором довіри громадян до правоохоронної системи. Прозорість діяльності Державного бюро розслідувань, доступність інформації про його роботу й механізми громадського контролю є фундаментом для формування довіри населення. З огляду на внутрішньоорганізаційний аспект функціонування правоохоронної системи, Державне бюро розслідувань формує відповідну практику правозастосування розкриття кримінальних правопорушень, учинених високопосадовцями, суддями, правоохоронцями й іншими особами, які мають особливе становище в державному апараті, що обумовлює інституційну незалежність правового забезпечення, необхідність захисту від незаконного політичного втручання, безсторонність у розслідуванні кримінальних правопорушень та наявність системи юридичних гарантій.

Формування та реалізація юридичних гарантій є комплексним процесом, що охоплює різні за правовою природою умови, зокрема адміністративно-правові гарантії. На практиці адміністративно-правові гарантії мають подвійне значення, адже, по-перше, є засобом захисту прав громадян від можливих зловживань з боку посадових осіб; по-друге, вони забезпечують належне виконання працівниками Державного бюро розслідувань своїх обов'язків у межах закону, тобто є інструментом захисту інституційної незалежності бюро.

В Україні наявний значний суспільний запит на справедливість і неупередженість в розслідуванні злочинів, особливо серед представників влади. Сучасні виклики, передусім поширення корупційних ризиків, недостатність прозорості в роботі правоохоронних органів, а також високий рівень суспільної недовіри до них, висувають особливі вимоги до організації роботи Державного бюро розслідувань. У цьому контексті адміністративно-правові гарантії виконують функцію запобіжника проти порушень законності, а також інструмента контролю за дотриманням правових норм. Крім того, слід урахувати міжнародні стандарти в забезпеченні законності діяльності правоохоронних органів. Інтеграція України до глобального правового простору передбачає впровадження ефективних адміністративно-правових інструментів, які гарантують баланс між незалежністю та дієвим контролем. Відповідні питання обумовлюють важливість адміністративно-правових гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань для суспільства, правоохоронної системи та правової держави загалом.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Адміністративно-правове становище Державного бюро розслідувань України комплексно вивчали у

своїх монографічних працях такі науковці: М. Моїсєєв «Адміністративно-правовий статус Державного бюро розслідувань України» (2019), Н. Носевич «Державне бюро розслідувань як суб'єкт протидії злочинності в Україні» (2020), Р. Труба «Адміністративно-правове регулювання діяльності Державного бюро розслідувань» (2021), А. Францевич «Адміністративно-правові засади взаємодії Державного бюро розслідувань з органами державної влади» (2021), Р. Лисаковський «Адміністративно-правові аспекти співпраці Державного бюро розслідувань з іншими правоохоронними органами» (2023).

Інші питання діяльності Державного бюро розслідувань слугували предметом наукового аналізу таких учених, як А. Андрійченко, О. Беспалова, Є. Білозьоров, Р. Богданов, О. Бойко, Є. Васін, Ю. Гаруст, О. Герман, О. Гречко, О. Джафарова, О. Доценко, О. Доценко, А. Драгоненко, О. Дрозд, С. Журавльов, Т. Заставний, М. Калатур, В. Карелін, І. Ковальчук, А. Комзюк, П. Корнієць, Р. Курепін, І. Літвінова, М. Лошицький, А. Максимович, О. Марушій, М. Моїсєєв, О. Нагорний, І. Невзоров, І. Пашинська, Р. Сербин, В. Солдатова, В. Соловійов, В. Старченко, Б. Стахура, О. Струневич, В. Тимошенко, М. Федоренко, Є. Франтовський, М. Шевчук, С. Шило, Н. Шміло та ін.

Водночас, попри наявні напрацювання науковців у цій сфері, недостатньо вивченими залишаються сутність і правова природа адміністративно-правових гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань, система яких є нагальною потребою для справедливої, прозорої та ефективної правоохоронної системи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тематика дослідження відповідає положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.; Загальної декларації прав людини 1948 р.; Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції 2003 р.; Міжнародного кодексу поведінки державних посадових осіб 1996 р.; Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020; Стратегії воєнної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 25 березня 2021 р. № 121/2021; Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023. Тема роботи спрямована на виконання положень плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає в тому, щоб на основі загальної теорії адміністративного права, формально-юридичного аналізу нормативного базису та практики діяльності суб'єктів правоохоронної системи визначити сутність, особливості й напрями вдосконалення адміністративно-правових гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань.

Для реалізації поставленої мети в дослідженні сформульовано такі *завдання*:

– розкрити сутність гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань;

- з'ясувати характерні складові принципу законності в діяльності Державного бюро розслідувань як об'єкта адміністративно-правового регулювання;
- здійснити комплексний аналіз нормативно-правових актів, які визначають гарантії законності діяльності Державного бюро розслідувань;
- схарактеризувати систему юридичних гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань;
- визначити адміністративні процедури здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань;
- розкрити адміністративні процедури здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками Державного бюро розслідувань;
- встановити особливості здійснення громадського контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань;
- висвітлити зарубіжний досвід реалізації гарантій законності в діяльності правоохоронних органів;
- обґрунтувати загальні напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері формування системи та реалізації адміністративно-правових гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань.

Предмет дослідження – адміністративно-правові гарантії законності діяльності Державного бюро розслідувань.

Методи дослідження. Правову природу та сутність гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань розкрито завдяки методу *діалектики* (підрозділ 1.1). *Догматичний* метод використано для дослідження принципу законності в діяльності Державного бюро розслідувань як об'єкта адміністративно-правового регулювання (підрозділ 1.2). *Класифікаційний* підхід застосовано з метою виявлення видів юридичних гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань (підрозділ 1.4).

Метод *формально-юридичного аналізу* сприяв аналізу нормативно-правового базису діяльності Державного бюро розслідувань (підрозділ 1.3, розділ 2). Методи *системного аналізу* та *юридичного тлумачення* в сукупності дали змогу визначити організацію здійснення окремих напрямів реалізації гарантій законності в діяльності Державного бюро розслідувань (розділ 2). *Логічний* підхід дозволив виявити окремі характеристики гарантій законності в діяльності Державного бюро розслідувань (розділ 2).

Метод *порівняльно-правового аналізу* сприяв висвітленню зарубіжного досвіду реалізації гарантій законності в діяльності правоохоронних органів, обґрунтуванню можливості його впровадження в діяльність Державного бюро розслідувань (підрозділ 3.1). У комплексі методи *правотворчості* та *теоретико-правового прогнозування* допомогли виявити основні напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань (підрозділ 3.2).

Емпіричну базу дисертації становлять звітні дані та статистика правоохоронних органів України (Державного бюро розслідувань, Національної поліції, Національного антикорупційного бюро України, прокуратури), а також дані з Єдиного державного реєстру судових рішень.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим монографічним дослідженням адміністративно-правових гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань, у результаті здійснення якого запропоновано низку новітніх висновків, рекомендацій і напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної діяльності Державного бюро розслідувань, зокрема:

уперше:

– виявлено адміністративно-правову природу гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань, що визначається правовими нормами, принципами, процедурами й інструментами в процесі формування, функціонування, інституційного захисту Державного бюро розслідувань, та його інтегрованості в правоохоронну систему на різних рівнях публічного управління;

– визначено унікальний підхід до формування системи юридичних гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань, що поділяються на: нормативно-правові; інституційно-функціональні; контрольні; процесуальні; організаційно-правові; гарантії юридичної відповідальності;

– розкрито адміністративні процедури здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань як урегульований законодавством комплекс процесуальних дій, що здійснюються уповноваженими суб'єктами зовнішнього контролю у формі контролюючого впливу демократичного врядування з метою перевірки, оцінки, моніторингу й забезпечення підзвітності діяльності Державного бюро розслідувань;

удосконалено:

– особливості дотримання принципу законності в діяльності Державного бюро розслідувань як об'єкта адміністративно-правового регулювання, що полягають в: імперативності дотримання законності в діяльності Державного бюро розслідувань; функціональній спрямованості законності на виконання регулятивної, охоронної та контрольної функцій Державного бюро розслідувань; впливі принципу законності на організаційні аспекти діяльності Державного бюро розслідувань; ролі законності у формуванні суспільної довіри до Державного бюро розслідувань; значенні законності як основи юридичної відповідальності в діяльності Державного бюро розслідувань;

– характерні ознаки внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками Державного бюро розслідувань, що визначаються: самостійністю реалізації внутрішніми суб'єктами Державного бюро розслідувань; регламентованість відповідно до нормативних, внутрішньоорганізаційних актів і встановлених процедур; оперативністю своєчасної реакції на порушення чи недоліки в роботі; організаційною структурованістю, що базується на діяльності внутрішніх інституцій; підзвітністю для прийняття відповідних владно-управлінських рішень;

– тлумачення громадського контролю як форми реалізації гарантій законності в діяльності Державного бюро розслідувань, що здійснюється публічно відповідними інститутами громадянського суспільства (Радою громадського контролю при Державному бюро розслідувань, громадськими об'єднаннями, окремими громадянами) з використанням контрольних інструментів адміністративного впливу та заходів комунікації задля забезпечення ефективності, прозорості й відповідності законодавству рішень і дій Державного бюро розслідувань, створення додаткових гарантій захисту прав та свобод громадян від можливих порушень і підвищення рівня довіри суспільства до правоохоронної системи;

набули подальшого розвитку:

– формально-юридичні положення щодо функціональної ролі підзаконних та організаційно-розпорядчих актів Державного бюро розслідувань, які встановлюють гарантії його діяльності та умовно класифікуються на: внутрішньофункціональні акти; акти у сфері реалізації внутрішньокадрової політики; акти щодо внутрішнього співробітництва в правоохоронній системі; акти у сфері міжнародного співробітництва;

– положення компаративістичного досвіду реалізації гарантій законності в діяльності правоохоронних органів щодо визначення окремих гарантій законності діяльності, які можливо адаптувати в діяльність Державного бюро розслідувань шляхом: покращення комунікаційної політики (досвід США); упровадження окремого аналітичного блоку (досвід Польщі); прийняття середньострокового стратегічного визначення напрямів діяльності (досвід Литви, Латвії та Норвегії); введення вузькопрофільних підрозділів (досвід Великої Британії);

– напрями вдосконалення адміністративного законодавства щодо використання контролю як процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань шляхом забезпечення додаткового контролю за використанням бюджетних коштів і впровадження обов'язкового щорічного звітування Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що результати роботи спрямовані на оптимізацію діяльності правоохоронних органів України та можуть бути надалі використані в таких сферах:

– *науково-дослідній роботі* – для вдосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності правоохоронних органів України (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *законотворчій сфері* – під час розроблення та вдосконалення адміністративного законодавства у сфері діяльності Державного бюро розслідувань;

– *освітньому процесі* – у межах підготовки навчально-методичних і практичних посібників, викладання навчальної дисципліни «Актуальні проблеми теорії адміністративного права» для здобувачів вищої освіти (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права).

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднено та обговорено на трьох міжнародних науково-практичних конференціях: «Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення» (м. Київ, 22–23 вересня 2021 р.), «Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України» (м. Київ, 19–20 жовтня 2022 р.), «Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення» (м. Київ, 13–14 березня 2023 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 212 сторінок. Робота містить список використаних джерел зі 180 найменувань на 21 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** розкрито актуальність теми дослідження, встановлено її зв'язок з науковими програмами, планами, тематиками та грантами; визначено мету й завдання роботи; окреслено об'єкт і предмет дослідження; розкрито використані методологічні підходи; підкреслено наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів; надано інформацію про апробацію матеріалів дослідження, а також описано структуру й обсяг роботи.

Розділ 1 «Загальна характеристика гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань» містить чотири підрозділи, у яких окреслено функціональну сутність законності в діяльності правоохоронного органу – Державного бюро розслідувань.

У *підрозділі 1.1 «Правова природа та сутність гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань»* доведено, що гарантії законності діяльності Державного бюро розслідувань – це умови його законної діяльності, що визначаються правовими нормами, принципами, процедурами й інструментами в процесі формування, функціонування та інституційного захисту Державного бюро розслідувань для забезпечення врегулювання правоохоронних відносин з дотриманням належного рівня правової визначеності, справедливості й ефективності правоохоронної системи.

Виокремлено особливості гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань, а саме: основою системи гарантій є інституційна незалежність Державного бюро розслідувань; пріоритетність правової визначеності гарантій; комплексність системи гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань; реалізація гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань здійснюється на різних рівнях – юридичному (нормативно-правове регулювання), функціональному, організаційному (системи зовнішнього, внутрішнього та громадського контролю) і процесуальному (щодо дотримання кримінального процесуального законодавства); дотримання принципу транспарентності під час реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань; наявність юридичної відповідальності як обов'язковий елемент

системи гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань; інтеграція системи гарантій законності діяльності бюро в міжнародно-правовий контекст;

Зауважено, що гарантії законності є фундаментальним елементом забезпечення прав, свобод і законних інтересів громадян у правовій державі. У межах діяльності Державного бюро розслідувань гарантії законності відіграють подвійну роль – з одного боку, ці гарантії спрямовані на забезпечення дотримання законності безпосередньо в діяльності Державного бюро розслідувань задля уникнення зловживань владою та забезпечення прозорості професійної діяльності, а з іншого – бюро слугує інституційним суб'єктом реалізації гарантій законності в суспільстві, забезпечуючи захист прав, свобод і законних інтересів громадян.

У підрозділі 1.2 *«Дотримання принципу законності в діяльності Державного бюро розслідувань як об'єкт адміністративно-правового регулювання»* визначено, що принцип законності як об'єкт адміністративно-правового регулювання – це системна основа правового порядку, що відображає імперативну вимогу до органів державної влади та місцевого самоврядування, їхніх службових і посадових осіб та суб'єктів громадянського суспільства діяти в межах та на підставі чинного законодавства, забезпечуючи неухильне дотримання правових норм і процедур, закріплених у джерелах адміністративного права, з метою підтримання суспільного порядку, захисту прав, свобод і обов'язків осіб у суспільстві та забезпечення стабільності демократичного розвитку держави.

Констатовано, що принцип законності є фундаментальною основою стабільності та справедливості суспільних відносин. Для суспільства законність слугує інструментом утвердження верховенства права, захисту прав і свобод громадян, підтримки політичного, економічного й ідеологічного різноманіття. Законність створює правові межі для ефективного функціонування демократії, забезпечуючи баланс між правами громадян та їхньою відповідальністю.

Аргументовано положення, згідно з яким призначення принципу законності полягає у створенні правового порядку, який забезпечує гармонійний розвиток суспільства та функціонування державних інститутів, зокрема Державного бюро розслідувань. У контексті діяльності бюро законність виконує роль правового критерію, який гарантує, що функціональні, процесуальні або організаційні дії відповідають вимогам права. Крім того, законність для цього органу є соціальною передумовою суспільної довіри, об'єктивності та прозорості діяльності.

З'ясовано, що дотримання принципу законності в діяльності Державного бюро розслідувань як об'єкт адміністративно-правового регулювання є комплексним процесом, що інтегрує функціональні, нормативні, організаційні соціальні та забезпечувальні складові загальної системи правопорядку, які реалізуються внутрішньо (безпосередньо Державним бюро розслідувань) і зовнішньо (через адміністративно-правове регулювання широкої системи інституційних суб'єктів), задля забезпечення ефективного й демократичного функціонування Державного бюро розслідувань у правоохоронній системі.

У підрозділі 1.3 *«Нормативно-правові акти, які визначають гарантії законності діяльності Державного бюро розслідувань»* здійснено формально-юридичний аналіз правового базису в обраній сфері.

Зазначено, що основу правового регулювання гарантій діяльності Державного бюро розслідувань становить спеціальний Закон України «Про Державне бюро розслідувань», що визначає правові основи його організації та діяльності. У контексті нормативно-правового регулювання важливу роль відіграють закони, що закріплюють правовий статус, гарантії діяльності й особливості взаємодії в межах виконання законних повноважень Державного бюро розслідувань.

У площині нормативно-правового регулювання гарантій діяльності Державного бюро розслідувань виокремлено Кодекс України про адміністративні правопорушення, положеннями якого визначають внутрішньодисциплінарну й адміністративна відповідальність рядового та начальницького складу, а також посадових і службових осіб Державного бюро розслідувань за вчинення адміністративних правопорушень.

Акцентовано, що в умовах воєнного стану в Україні виникає спеціальне нормативно-правове регулювання, що впливає на гарантії діяльності Державного бюро розслідувань, змінюючи напрям пріоритетності впливу на сектор національної безпеки й оборони.

Доведено, що в межах нормативного регулювання гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань існують відповідні міжнародні стандарти, зокрема загальні стандарти захисту прав людини та стандарти побудови функціональності правоохоронної системи правової держави (етичні принципи державних службовців, протидія корупції тощо).

У підрозділі 1.4 «Види юридичних гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань» класифіковано відповідні гарантії діяльності зазначеного органу.

Виокремлено такі нормативно-правові гарантії діяльності Державного бюро розслідувань: наявність чітких, системних, спеціалізованих і внутрішньо узгоджених нормативно-правових актів, які регламентують діяльність Державного бюро розслідувань; відповідність законодавства принципу верховенства права та вимогам Конституції України; нормативна деталізація правил здійснення правоохоронних функцій; імплементація міжнародних стандартів у діяльності Державного бюро розслідувань тощо.

До інституційно-функціональних гарантій включено такі умови: незалежність Державного бюро розслідувань; спеціальність статусу Державного бюро розслідувань; соціальний захист працівників Державного бюро розслідувань; відокремлення від політичного впливу Державного бюро розслідувань; система перевірки доброчесності Державного бюро розслідувань; наявність етичних норм для працівників Державного бюро розслідувань; нульова толерантність до корупції працівників Державного бюро розслідувань тощо.

Розкрито контрольні гарантії діяльності Державного бюро розслідувань: здійснення зовнішнього контролю за діяльністю бюро як одна з юридичних гарантій; здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками бюро як одна з юридичних гарантій; здійснення громадського контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань.

Зазначено, що однією з організаційно-правових гарантій діяльності ДБР є спеціальний внутрішній підхід до кадрової політики Державного бюро розслідувань, що полягає в реалізації спеціальних адміністративно-правових механізмів кадрової політики у функціональну складову правоохоронного органу. Організаційно-правові гарантії передбачають інші умови, зокрема матеріально-технічне забезпечення Державного бюро розслідувань, структурування його підрозділів, спеціальний порядок отримання та захисту інформації в його діяльності, забезпечення внутрішньої і міжнародної співпраці в діяльності бюро тощо.

Встановлено, що гарантії юридичної відповідальності включають: наявність юридичної відповідальності для працівників Державного бюро розслідувань; можливість громадян оскаржити дії бюро в судовому порядку, включно з механізмами відновлення порушених прав; наявність юридичної відповідальності за незаконне втручання або посягання на законність діяльності Державного бюро розслідувань.

Розділ 2 «Організація здійснення окремих напрямів реалізації гарантій законності в діяльності Державного бюро розслідувань» містить три підрозділи, у яких розкрито різні форми контролю як основного інструменту забезпечення законності в діяльності Державного бюро розслідувань.

У підрозділі 2.1 *«Адміністративні процедури здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань як одна з юридичних гарантій»* визначено специфіку реалізації зовнішнього контролюючого впливу на діяльність Державного бюро розслідувань.

Схарактеризовано зовнішній контроль як діяльність, що здійснюється суб'єктами, які не є частиною структури або системи управління контрольованого об'єкта, з метою перевірки відповідності його діяльності встановленим нормам, стандартам, завданням чи регламентам, задля забезпечення прозорості, відповідності вимогам законодавства, дотримання принципів доброчесності, ефективності, законності, а також об'єктивної оцінки результатів діяльності об'єкта контролю. Характерними ознаками зовнішнього контролю визначено: 1) незалежність суб'єкта контролю (контроль здійснюється суб'єктами, які організаційно та функціонально не залежать від контрольованого об'єкта, зазвичай це може бути орган державного нагляду, аудиторська компанія, громадська організація чи інший уповноважений орган тощо); 2) об'єктивність і неупередженість (зовнішній контроль передбачає проведення оцінки діяльності об'єкта на основі достовірних даних з дотриманням принципів неупередженості й відсутності конфлікту інтересів); 3) прозорість і звітність (результати зовнішнього контролю зазвичай оформлюються у вигляді офіційних звітів, висновків чи актів, які можуть бути передані до компетентних органів, оприлюднені чи доведені до відома зацікавлених сторін); 4) превентивність (окрім виявлення порушень чи недоліків, зовнішній контроль спрямований на запобігання їх повторенню шляхом надання рекомендацій, розробки заходів впливу або ініціювання змін у регуляторному середовищі); 5) періодичність (контроль може здійснюватись у визначені законодавством строки або відповідно до плану, що регламентує періодичність перевірок).

Констатовано, що цілями здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань є: 1) забезпечення законності (зовнішній контроль дозволяє перевіряти, чи дотримується Державне бюро розслідувань норм законодавства під час здійснення слідчих дій, затримань, збору доказів і прийняття відповідних рішень); 2) попередження випадків учинення корупції або будь-яких зловживань (діяльність Державного бюро розслідувань, яке розслідує резонансні злочини, може зазнавати корупційного впливу чи маніпуляцій, а тому зовнішній контроль допомагає ідентифікувати потенційні загрози, запобігати конфліктам інтересів, а також вживати превентивних заходів для усунення будь-якого виду порушень); 3) гарантування політичної нейтральності Державного бюро розслідувань (саме зовнішній контроль дає змогу здійснювати моніторинг діяльності щодо відсутності політичної заангажованості в розслідуванні або прийнятті рішень); 4) удосконалення роботи Державного бюро розслідувань (аналіз результатів зовнішнього контролю дозволяє виявити слабкі місця в роботі Державного бюро розслідувань та розробити відповідні заходи для усунення таких слабких місць); 5) відповідність міжнародним стандартам діяльності Державного бюро розслідувань у сфері боротьби з корупцією та захисту прав людини.

Проаналізовано систему суб'єктів зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань як сукупність уповноважених органів, інституцій і осіб, які здійснюють незалежну оцінку, нагляд, перевірку, моніторинг та регулювання діяльності Державного бюро розслідувань з метою забезпечення законності, прозорості, ефективності й підзвітності його функціонування.

До системи суб'єктів зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань зараховано: 1) Парламент України; 2) Президента України; 3) Кабінет Міністрів України; 4) судову владу України; 5) антикорупційні органи (Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, Вищий антикорупційний суд тощо); 6) офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; 7) громадські організації; 8) міжнародні організації.

У підрозділі 2.2 «Адміністративні процедури здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками Державного бюро розслідувань як одна з юридичних гарантій» проаналізовано внутрішньоорганізаційні контрольні правовідносини в діяльності Державного бюро розслідувань.

Визначено внутрішній контроль як регламентовану сукупність дій, процесів і процедур, що здійснюються власне органом або його внутрішніми підрозділами з метою забезпечення законності, ефективності, відповідності діяльності встановленим стандартам, виявлення та усунення порушень, підвищення результативності роботи й дотримання етичних норм усіма працівниками. Внутрішній контроль постає як механізм саморегулювання організації, спрямований на постійний моніторинг її роботи, запобігання порушенням, а також забезпечення досягнення стратегічних і тактичних цілей відповідно до встановлених завдань та принципів.

Зауважено, що внутрішній контроль за дотриманням дисципліни й законності працівниками Державного бюро розслідувань спрямований на створення умов, що

передбачають: 1) забезпечення законності (всі дії працівників бюро відповідають чинному законодавству України, міжнародним стандартам прав людини та принципам верховенства права); 2) підтримання дисципліни (працівники дотримуються встановлених правил внутрішнього розпорядку, службових обов'язків і професійної етики); 3) попередження порушень (контроль дозволяє своєчасно виявляти й усувати можливі порушення законності чи дисципліни до того, як вони завдадуть шкоди органу чи суспільству); 4) захист прав людини (гарантується, що працівники бюро у своїй діяльності не порушують права та свободи громадян, а також забезпечується дотримання прав затриманих і підозрюваних); 5) формування професійної відповідальності (забезпечується підзвітність і відповідальність працівників за виконання своїх повноважень); б) підвищення ефективності діяльності (внутрішній контроль дає змогу усунути недоліки в організації роботи бюро, оптимізувати робочі процеси та приймати рішення щодо покращення управлінських процедур).

З'ясовано, що система суб'єктів органів, на які покладено здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками Державного бюро розслідувань, – це сукупність внутрішніх структурних підрозділів, посадових осіб та органів Державного бюро розслідування, уповноважених здійснювати перевірку, нагляд і забезпечення дотримання працівниками норм законодавства, правил службової дисципліни та професійної етики з метою підвищення ефективності, прозорості та підзвітності діяльності бюро. Систему суб'єктів органів, на які покладено здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками бюро, становлять: 1) директор Державного бюро розслідувань та його заступники, а також інших керівників структурних підрозділів, які забезпечують загальний контроль за дотриманням дисципліни, законності та службових обов'язків працівниками, а також організують розслідування внутрішніх порушень і приймають управлінські рішення щодо результатів перевірок; 2) підрозділи внутрішнього контролю та їх посадові особи, які безпосередньо здійснюють контрольні заходи, розслідування порушень, проведення перевірок, моніторинг дотримання законодавства працівниками бюро; 3) дисциплінарна комісія Державного бюро розслідувань, яка розглядає питання про порушення дисципліни працівниками, визначає ступінь провини та вид дисциплінарної відповідальності.

Розкрито характерні риси адміністративних процедур здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками Державного бюро розслідувань: систематичність проведення відповідних процедур; плановість проведення процедур, що полягає в заздалегідь розроблених планах проведення контрольних заходів; об'єктивність, яка виявляється в оцінці діяльності працівників бюро на основі об'єктивних критеріїв і доказів; документальне оформлення кожної процедури відповідними внутрішніми актами.

У підрозділі 2.3 «Особливості здійснення громадського контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань» визначено громадський вплив як інструмент підвищення ефективності діяльності Державного бюро розслідувань.

Зазначено, що основною метою громадського контролю є забезпечення відкритості й підзвітності діяльності органів влади (зокрема Державного бюро розслідувань), посадових осіб, а також суб'єктів публічного адміністрування перед суспільством, попередження зловживань, усунення порушень, захист прав та інтересів громадян, а також сприяння демократичному розвитку держави.

Виокремлено ключові відмінності громадського контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань від внутрішнього та зовнішнього контролю: 1) відмінний суб'єкт здійснення контролю (якщо внутрішній контроль здійснюють структури всередині організації, а зовнішній – спеціалізовані органи, то громадський контроль здійснюється інституціями громадянського суспільства); 2) ширша мета громадського контролю, спрямована не лише на забезпечення законності й ефективності (як внутрішній і зовнішній контроль), а й на захист прав громадян, підвищення прозорості діяльності Державного бюро розслідувань, а також на формування довіри громадянського суспільства до правоохоронної системи; 3) різноманітність методів здійснення громадського контролю, що на відміну від інших видів контролю, додатково включає різні форми комунікації (звернення до органів влади, інформаційні запити, громадські обговорення тощо).

Висвітлено правовий статус Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань як особливого суб'єкта здійснення громадського контролю.

Обґрунтовано проблеми громадського контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань, ефективність якого залежить від багатьох факторів, зокрема рівня інформованості громадськості, наявності необхідних ресурсів і підтримки зі сторони державних органів.

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань» містить два підрозділи, у яких проаналізовано зарубіжний досвід і новітні напрями вдосконалення практичної діяльності Державного бюро розслідувань.

У підрозділі 3.1 *«Зарубіжний досвід реалізації гарантій законності в діяльності правоохоронних органів та можливість його адаптації в діяльність Державного бюро розслідувань»* проаналізовано досвід прогресивних зарубіжних держав щодо формування правоохоронної системи.

Визначено, що гарантії законності в діяльності Федерального бюро розслідувань США спрямовані на реалізацію інституційної незалежності з обов'язковим здійсненням парламентського, судового та внутрішньоорганізаційного контролю. Пріоритетними напрямками адаптації для української моделі є: прозорість діяльності Федерального бюро розслідувань США шляхом покращення комунікаційної політики (пресконференції та співпраця з медіа); високий рівень професіоналізму кадрів (методичний відбір кадрів і регулярне підвищення кваліфікації); оптимальна система контролю, зокрема шляхом запровадження незалежних аудитів ефективності розслідувань; покращення матеріально-технічних можливостей (використання сучасних технологій і лабораторних досліджень, створення бази даних для обміну інформацією між правоохоронними органами тощо).

Зауважено, що особливостями реалізації гарантій законності в діяльності Центрального антикорупційного бюро Польщі є баланс між інституційною незалежністю та демократичним контролем, що є гарантією законності в процесі прийняття рішень. З огляду на можливість адаптації в українській правоохоронній системі, варті уваги такі аспекти польського досвіду: регулярне публічне звітування Державного бюро розслідування за аналогією до польської моделі; упровадження окремого аналітичного блоку в Державному бюро розслідувань для формування стратегічних рішень і підвищення ефективності розслідувань; унормування дисциплінарної відповідальності працівників Державного бюро розслідування, включаючи процедури реагування на порушення службової дисципліни та механізми запобігання корупційним виявам.

З'ясовано, що як правоохоронний орган у Литві існує Служба спеціальних розслідувань, визначальним інструментарієм якої є поєднання правоохоронних функцій і функції моніторингу запобігання корупції для стратегічної узгодженості антикорупційних заходів. Адаптація литовської практики в діяльність Державного бюро розслідувань має бути спрямована на: прийняття середньострокового стратегічного визначення напрямів діяльності Державного бюро розслідувань; упровадження в діяльність Державного бюро розслідувань інструментів аналітичної розвідки для моніторингу ризиків і схем корупції; розширення участі Державного бюро розслідувань у міжнародних мережах як елементу транскордонної правоохоронної діяльності.

Доведено, що головною особливістю дотримання гарантій законності Національного агентства боротьби зі злочинністю Великої Британії є багаторівневий зовнішній контроль з боку кількох незалежних структур. Окремим напрямом адаптації британського досвіду є введення вузькопрофільних підрозділів у структурі Державного бюро розслідувань (наприклад, аналітичних груп, технологічних підрозділів, груп для роботи зі свідками, які потребують особливого захисту), що забезпечить високу професійність діяльності.

Виявлено, що особливості реалізації гарантій законності в діяльності Управління запобігання та протидії корупції Латвії визначаються спеціальним адміністративно-правовим статусом з підзвітністю безпосередньо до Кабінету Міністрів Латвії, як інструменту мінімізації зовнішнього впливу. Напрямами адаптації латвійської моделі визнано: вдосконалення нормативної бази Державного бюро розслідувань щодо створення спеціалізованих методичних рекомендацій боротьби з корупцією та внутрішніх інструкцій щодо взаємодії в правоохоронній системі; визначення середньострокових стратегічних пріоритетів діяльності бюро; оптимізація громадського контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань та використання цифрових платформ для спілкування з громадянами; покращення навчання службовців бюро для формування культури нульової терпимості до корупції.

Встановлено, що Національне бюро розслідувань Норвегії функціонує з чіткою централізацією управління як суб'єкт системи національної поліції. Визначальними гарантіями законності діяльності цього органу є: орієнтованість на стратегічне планування; спеціалізація внутрішніх підрозділів; пріоритетність

технологічного розвитку; оптимізований механізм внутрішнього контролю за дотриманням прав підозрюваних і потерпілих кримінальних правопорушень.

У підрозділі 3.2 «Основні напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань» визначено новітні напрями вдосконалення адміністративного законодавства та практичної діяльності Державного бюро розслідувань.

Зазначено, що цифровізація діяльності Державного бюро розслідувань як напрям удосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності має бути здійснена через: 1) створення цифрового простору для взаємодії органів державної влади, правоохоронних органів та учасників судових процесів (оптимізація державних реєстрів, електронного документообігу, цифрового архівування тощо); 2) впровадження адміністративних регламентів у цифровій формі (оцифрування регламентів внутрішнього розслідування та процедур контролю, розробка електронних алгоритмів дій для працівників Державного бюро розслідувань тощо); 3) запровадження навчальних програм для працівників Державного бюро розслідувань щодо використання цифрових технологій у процедурній діяльності; 4) оснащення структурних підрозділів Державного бюро розслідувань сучасними технічними засобами; 5) підвищення кібербезпеки систем Державного бюро розслідувань.

Сформульовано напрями оптимізації внутрішньокадрової політики Державного бюро розслідувань, а саме: формування централізованої системи підвищення кваліфікації; введення механізмів періодичної сертифікації професійних навичок; реалізація програм підтримки психоемоційного здоров'я працівників, яка включатиме регулярне тестування або психологічні консультації (особливо важливо в умовах воєнного стану); упровадження засад інклюзивності в кадрову політику.

Акцентовано увагу на вдосконаленні системи захисту прав свідків, які беруть участь у кримінальному провадженні через: розширення програм адміністративного захисту свідків, зокрема механізмів надання свідкам спеціального статусу захисту та спрощення адміністративних процедур у відповідних програмах; покращення захисту інформаційної безпеки в діяльності Державного бюро розслідувань; адміністративне забезпечення психологічної підтримки свідків; проведення Державним бюро розслідувань інформаційних кампаній серед населення з метою підвищення обізнаності про важливість свідчення та ризики, пов'язані з цим.

Виокремлено напрями покращення взаємодії правоохоронних органів для забезпечення гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань: розроблення механізмів міжвідомчої комунікації (завдяки цифровізації діяльності); проведення міжвідомчих тренінгів і навчань; обмін практичним досвідом; створення спільних слідчо-оперативних груп; розроблення особливих методик взаємодії в умовах воєнного стану.

Окремим напрямом визнано розширення міжнародного співробітництва через: ініціювання Державним бюро розслідувань спільних проєктів у межах співпраці з міжнародними організаціями (Інтерпол, Європол, ОБСЄ, НАТО тощо); інтеграцію

Державного бюро розслідувань у міжнародні цифрові системи обміну даними; покращення комунікації з міжнародними правозахисними організаціями для забезпечення прав людини в процесі розслідувань; участь Державного бюро розслідувань у міжнародних програмах, проєктах і конференціях щодо дослідження сучасних транснаціональних викликів у сфері правоохоронної діяльності; посилення міжнародної співпраці Державного бюро розслідувань у сфері фінансового моніторингу (відмивання грошей, фінансуванню тероризму, легалізація незаконних доходів тощо); розроблення та впровадження міждержавних програм підвищення кваліфікації.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації на основі загальної теорії адміністративного права, формально-юридичного аналізу нормативного базису та практики діяльності суб'єктів правоохоронної системи визначено сутність, особливості й напрями вдосконалення адміністративно-правових гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань, основними з яких є такі:

1. Розкрито сутність гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань, що полягає в забезпеченні правових, функціональних, організаційних і процедурних умов, які спрямовані на дотримання законності в діяльності Державного бюро розслідувань шляхом застосування норм права, принципів справедливості й законності, механізмів зовнішнього, внутрішнього та громадського контролю, а також унеможливлення зловживань чи порушень у процесі виконання правоохоронних функцій для забезпечення ефективного врегулювання правоохоронних відносин з додержанням функціональних принципів правової держави.

2. Визначено такі характерні складові принципу законності в діяльності Державного бюро розслідувань як об'єкта адміністративно-правового регулювання: 1) функціональна – принцип законності визначає чіткі межі повноважень Державного бюро розслідувань, зобов'язуючи працівників діяти виключно відповідно до законодавства України; 2) нормативна – дотримання ієрархії нормативно-правових актів як інструментів законності, що забезпечують узгодженість правозастосування працівниками Державного бюро розслідувань; 3) організаційна – принцип законності є внутрішнім регулятором дисципліни в колективі Державного бюро розслідувань; 4) соціальна – принцип законності є зовнішнім критерієм забезпечення прозорості та підзвітності діяльності Державного бюро розслідувань перед суспільством, що формує відповідний рівень суспільної довіри до правоохоронної системи; 5) забезпечувальна – дотримання законності в діяльності Державного бюро розслідувань гарантується механізмом зовнішнього законного впливу (переважно через різні форми контролю), що забезпечує підзвітність бюро та зміцнює правову основу його діяльності.

3. Здійснено комплексний аналіз нормативно-правових актів, які визначають гарантії законності діяльності Державного бюро розслідувань, у результаті якого сформовано ієрархічну систему актів: Конституція України; спеціальний Закон

України «Про Державне бюро розслідувань»; закони, що закріплюють правовий статус, гарантії діяльності й особливості взаємодії в межах виконання законних повноважень; закони, що визначають специфіку діяльності в умовах воєнного стану в Україні; міжнародні стандарти; підзаконні й організаційно-розпорядчі акти Державного бюро розслідувань.

4. Виокремлено систему юридичних гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань: 1) нормативно-правові гарантії, що охоплюють зміст нормативної визначеності діяльності Державного бюро розслідувань; 2) інституційно-функціональні гарантії, які визначають правовий статус і функціональну спрямованість бюро; 3) контрольні гарантії, що забезпечують здійснення контролю як ключового інструменту забезпечення діяльності Державного бюро розслідувань; 4) процесуальні гарантії, що забезпечують законність процедур, які здійснює бюро; 5) організаційно-правові гарантії, які забезпечують належну внутрішню організацію роботи Державного бюро розслідувань; 6) гарантії юридичної відповідальності.

5. До адміністративних процедур здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань віднесено: 1) парламентські процедури (заслуховування звітів, утворення тимчасових слідчих комісій, прийняття резолюцій або рекомендацій тощо); 2) процедури судового контролю (розгляд скарг щодо неправомірних дій працівників Державного бюро розслідувань, винесення судових рішень щодо правомірності дій чи бездіяльності бюро, моніторинг законності використання спеціальних заходів прослуховування, обшуків, затримань тощо); 3) антикорупційні процедури (перевірка відповідності працівників Державного бюро розслідувань задекларованим доходам, розслідування корупційних злочинів, учинених працівниками бюро, а також оцінка відповідності працівників бюро антикорупційним стандартам); 4) аудиторські перевірки (проведення державного фінансового аудиту діяльності Державного бюро розслідувань, перевірка ефективності використання бюджетних коштів, а також аналіз внутрішніх процедур управління ресурсами); 5) процедури контролю з боку Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (розгляд скарг громадян на порушення прав людини в процесі діяльності бюро, проведення перевірок дотримання Державним бюро розслідувань прав затриманих і підозрюваних осіб); 6) процедури громадського контролю (проведення моніторингових досліджень діяльності бюро, оприлюднення громадських звітів та висновків щодо відповідності роботи бюро етичним і правовим стандартам, організація певних слухань чи консультацій); 7) процедури міжнародного контролю (проведення моніторингу міжнародними організаціями, надання рекомендацій щодо відповідності діяльності Державного бюро розслідувань міжнародним стандартам, оцінка виконання зобов'язань України в контексті реформування правоохоронних органів тощо).

6. Розкрито адміністративні процедури здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками Державного бюро розслідувань як нормативно врегульовані послідовні дії, що здійснюються уповноваженими суб'єктами внутрішнього контролю з метою забезпечення відповідності діяльності працівників вимогам законодавства, службової дисципліни, етичних стандартів і

внутрішніх регламентів, виявлення порушень, усунення їх наслідків, забезпечення профілактики недопустимої поведінки, а також надання рекомендацій для вдосконалення професійної діяльності. До системи адміністративних процедур здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками Державного бюро розслідувань зараховано: інформаційно-аналітичний моніторинг; планові перевірки; позапланові перевірки; службові розслідування; оцінювання професійної діяльності; контроль виконання внутрішніх регламентів; розгляд відповідних скарг і заяв; попередження та профілактика будь-яких порушень; розроблення та впровадження методичних рекомендацій; контроль за виконанням дисциплінарних рішень.

7. Встановлено особливості здійснення громадського контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань як однієї з юридичних гарантій: 1) незалежність суб'єктів контролю (громадський контроль здійснюється інститутами громадянського суспільства, журналістами, експертами, активістами й іншими незалежними суб'єктами, які не входять до структури Державного бюро розслідувань, що забезпечує об'єктивність і неупередженість у процесі оцінки його діяльності); 2) прозорість та відкритість (діяльність Державного бюро розслідувань підлягає громадському контролю завдяки обов'язковому оприлюдненню публічної інформації про його роботу, що передбачає доступ до звітів, офіційних рішень, фінансових витрат, статистики та результатів службової діяльності); 3) гарантування права громадськості на доступ до інформації; 4) додатковими інструментами громадського контролю є моніторинг та оцінка ефективності діяльності Державного бюро розслідувань; 5) можливість ініціювання перевірок і розслідувань щодо неналежної роботи працівників Державного бюро розслідувань, порушення законності або недотримання етичних стандартів; 6) виконання превентивної функції (громадський контроль сприяє запобіганню порушенням у діяльності Державного бюро розслідувань через постійний моніторинг, аналіз та публічний розголос, що стимулює прозорість, підзвітність і дотримання законності з боку працівників); 7) забезпечення захисту прав і законних інтересів громадян через вплив на дотримання законності діяльності Державного бюро розслідувань.

8. Здійснено аналіз зарубіжного досвіду реалізації гарантій законності в діяльності правоохоронних органів, унаслідок чого визначено загальні тенденції існування інституційно незалежних правоохоронних суб'єктів з обов'язковим здійсненням різних форм контролю в прогресивних правових державах з особливостями щодо визначення окремих гарантій законності діяльності, які можливо адаптувати в діяльність Державного бюро розслідувань, а саме: оптимізація прозорості діяльності шляхом покращення комунікаційної політики (досвід США); упровадження окремого аналітичного блоку в Державному бюро розслідувань для формування стратегічних рішень і підвищення ефективності розслідувань (досвід Польщі); прийняття середньострокового стратегічного визначення напрямів діяльності Державного бюро розслідувань (досвід Литви, Латвії та Норвегії); введення вузькопрофільних підрозділів у структурі Державного бюро розслідувань (досвід Великої Британії) тощо.

9. Сформульовано загальні напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань: удосконалення адміністративного законодавства щодо використання контролю як інструменту адміністративно-правового регулювання; цифровізація діяльності бюро; оптимізація внутрішньокадрової політики Державного бюро розслідувань; удосконалення системи захисту прав свідків, які беруть участь у кримінальному провадженні; покращення взаємодії правоохоронних органів; розширення міжнародного співробітництва.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Василенко Є.М. Нормативно-правові акти, які визначають гарантії законності діяльності державного бюро розслідувань. *Держава та регіони*. Серія Право. 2022. № 3(77). С. 268-273.

2. Василенко Є.М. Адміністративно-правова природа та сутність гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань. *KELM*. 2022. № 7(51). С. 383-387 (Республіка Польща).

3. Василенко Є.М. Види юридичних гарантій законності діяльності державного бюро розслідувань. *Право та державне управління*. 2023. № 1. С. 370-376.

4. Vasylenko, Ye. Main areas of improvement of administrative and legal regulation of the procedural component of the implementation of guarantees of legality of the State Bureau of Investigation activities. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2024. № 1. P. 98-102.

5. Vasylenko, Ye. Compliance with the rule of law in the activities of the State Bureau of Investigation as the object of administrative and legal regulation. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2024. № 2. P. 73-77.

6. Василенко Є.М. Адаптація зарубіжного досвіду реалізації гарантій законності діяльності правоохоронних органів в діяльність державного бюро розслідувань. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 4. С. 167–172.

7. Василенко Є.М. Сутність та цілі здійснення зовнішнього контролю за діяльністю державного бюро розслідувань. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 5. С. 122–126.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Василенко Є.М. Актуальні питання дотримання принципу законності в діяльності державного бюро розслідувань як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (Київ, 22–23 верес. 2021 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С. 144–146.

9. Василенко Є.М. Новітні види юридичних гарантій законності діяльності державного бюро розслідувань. *Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України*: матеріали міжнародної науково-

практичної конференції (Київ, 19–20 жовт. 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 221–223.

10. Василенко Є.М. Виділення сучасних напрямків удосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності державного бюро розслідувань. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 13–14 берез. 2023 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 161–164.

АНОТАЦІЯ

Василенко Є. М. Адміністративно-правові гарантії законності діяльності Державного бюро розслідувань. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2024.

У дисертації на основі загальної теорії адміністративного права, формально-юридичного аналізу нормативного базису та практики діяльності суб'єктів правоохоронної системи визначено сутність, особливості й напрями вдосконалення адміністративно-правових гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань.

Розкрито сутність гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань, що полягає в забезпеченні правових, функціональних, організаційних та процедурних умов, які спрямовані на дотримання законності в діяльності Державного бюро розслідувань шляхом застосування норм права, принципів справедливості й законності, механізмів зовнішнього, внутрішнього та громадського контролю, а також унеможливлення зловживань чи порушень у процесі виконання правоохоронних функцій для забезпечення ефективного врегулювання правоохоронних відносин з додержанням функціональних принципів правової держави.

Встановлено характерні складові принципу законності в діяльності Державного бюро розслідувань як об'єкта адміністративно-правового регулювання. Здійснено комплексний сучасний аналіз нормативно-правових актів, які визначають гарантії законності діяльності Державного бюро розслідувань.

Схарактеризовано систему юридичних гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань: 1) нормативно-правові гарантії, що охоплюють зміст нормативної визначеності діяльності Державного бюро розслідувань; 2) інституційно-функціональні гарантії, які визначають правовий статус та функціональну спрямованість бюро; 3) контрольні гарантії, що забезпечують здійснення контролю як ключового інструменту забезпечення діяльності Державного бюро розслідувань; 4) процесуальні гарантії, які забезпечують законність процедур, які здійснює бюро; 5) організаційно-правові гарантії, які забезпечують належну внутрішню організацію роботи Державного бюро розслідувань; 6) гарантії юридичної відповідальності.

Розкрито адміністративні процедури здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань. Визначено адміністративні процедури здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками бюро.

Проаналізовано зарубіжний досвід реалізації гарантій законності в діяльності правоохоронних органів. Сформульовано загальні напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань.

Ключові слова: адміністративна юрисдикція, адміністративне право, адміністративні процедури, гарантії, законність, контроль, моніторинг, принципи, розслідування.

SUMMARY

Vasylenko Y. Administrative and legal guarantees of the legality of the activities of the State Bureau of Investigation. – *Qualification scientific work on the rights of the manuscript.*

Thesis for obtaining a scientific degree of candidate of juridical science in specialty 12.00.07 «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law». – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2024.

The dissertation, based on the general theory of administrative law, formal-legal analysis of the regulatory framework and practice of law enforcement system subjects, defines the essence, features, and directions for improving the administrative-legal guarantees of the legality of the State Bureau of Investigation.

The essence of guarantees of the legality of the activities of the State Bureau of Investigations is revealed, which consists in ensuring legal, functional, organizational and procedural conditions aimed at observing the legality of the activities of the State Bureau of Investigations through the application of legal norms, principles of justice and legality, mechanisms of external, internal and public control, as well as the prevention of abuses or violations in the process of performing law enforcement functions, to ensure the effective regulation of law enforcement relations in compliance with the functional principles of legal state.

The characteristic components of the principle of legality in the activity of the State Bureau of Investigation as an object of administrative and legal regulation are determined. A comprehensive modern analysis of normative legal acts, which determine guarantees of the legality of the activities of the State Bureau of Investigation, was carried out.

The system of legal guarantees of the legality of the activities of the State Bureau of Investigations is singled out: 1) normative and legal guarantees covering the content of the normative certainty of the activities of the State Bureau of Investigations; 2) institutional and functional guarantees that determine the legal status and functional orientation of the State Bureau of Investigation; 3) control guarantees that ensure the implementation of control as a key tool for ensuring the activities of the State Bureau of Investigation; 4) procedural guarantees that ensure the legality of the procedures carried out by the State Bureau of Investigation; 5) organizational and legal guarantees that ensure proper internal

organization of the work of the State Bureau of Investigation; 6) guarantees of legal liability.

The administrative procedures for the implementation of external control over the activities of the State Bureau of Investigation have been disclosed. Administrative procedures for internal control over compliance with discipline and legality by employees of the State Bureau of Investigation have been determined. The peculiarities of public control over the activities of the State Bureau of Investigation have been revealed.

An analysis of the foreign experience of implementing guarantees of legality in the activities of law enforcement agencies was carried out. The general directions for improving the administrative and legal regulation of the procedural component of the implementation of guarantees of the legality of the State Bureau of Investigation have been formulated.

Keywords: administrative jurisdiction, administrative law, administrative procedures, guarantees, legality, control, monitoring, principles, investigation.